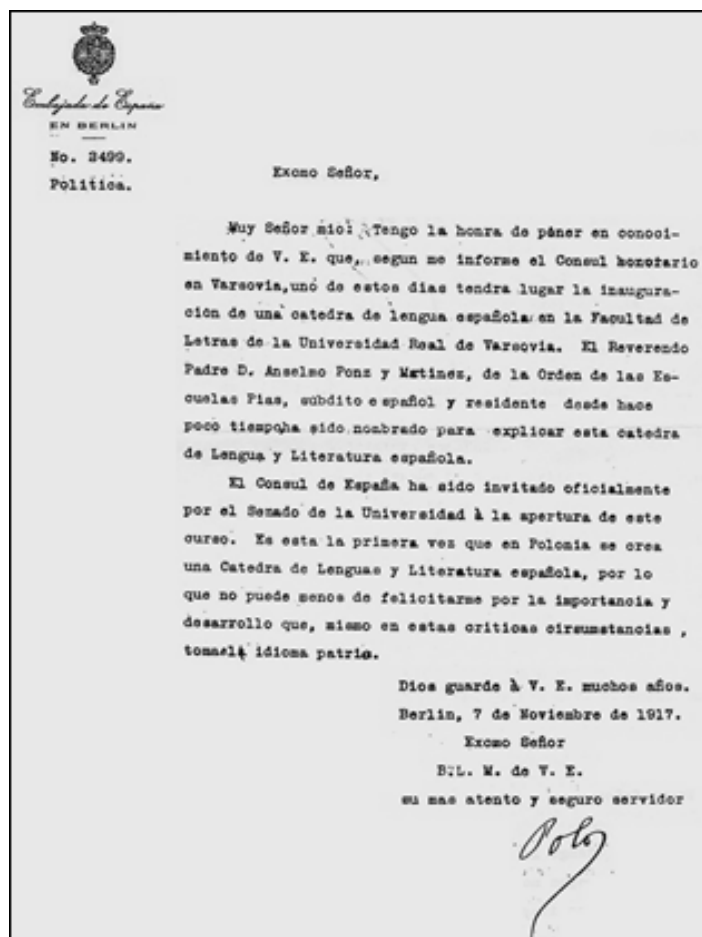

Dr hab. Maria Małgorzata KOSZLA-SZYMAŃSKA
UNIwersYTET WARSZAWSKI

NAUCZANIE JĘZYKA HISZPAŃSKIEGO NA UNIwersYTECIE WARSZAWSKIM W LATACH 1917-2017

Szanowni Państwo, minęło dokładnie 100 lat od czasu „inauguracji Katedry Języka Hiszpańskiego na Wydziale Humanistycznym” Uniwersytetu Warszawskiego, zwanym wówczas *Królewskim Uniwersytetem Warszawskim*. Przejdę od razu do tematu mojego dzisiejszego wystąpienia, które dotyczy, jak Państwo widzieli na ekranie, „Nauczania języka hiszpańskiego na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1917 – 2017. Wszyscy tu obecni wiemy, że nauczanie to proces złożony, obejmujący nie tylko metody, lecz również materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji tychże metod. A zatem, mówiąc o nauczaniu języka hiszpańskiego na przestrzeni tylu lat, będę się głównie skupiała na materiałach i metodach nauczania stosowanych na UW w ww. okresie. Właśnie w roku 1917, a dokładniej 7 listopada owego roku ma miejsce ww. „inauguracja”, czego bezspornym dowodem jest nota dyplomatyczna Ambasadora Hiszpanii w Berlinie skierowana do Ministra Spraw Zagranicznych Hiszpanii, którą tu przedstawiam:

Jak widać na załączonym dokumencie, na stanowisko wykładowcy języka hiszpańskiego został mianowany ksiądz Don Anselmo Ponz y Martínez z Zespołu Szkół Zakonu Pijarów, figurujący w innych źródłach jako Amadeo Pons y Martínez, by uczyć w nowo otwartej Katedrze Języka i Literatury Hiszpańskiej. Dla uczczenia tego jakże ważnego wydarzenia, Senat UW oficjalnie zaprosił Konsula Hiszpanii na uroczyste otwarcie kursu.

Znany polski historyk Tadeusz Manteuffel (1902-1970), którego widzimy po prawej stronie, w swojej publikacji *Uniwersytet Warszawski w latach 1915-1934. Kronika* (1936:158-160) podaje, że ksiądz Pons y Martínez zaczął prowadzić swoje zajęcia na UW w roku 1918, tj. w rok po swoim mianowaniu. Istniejące źródła wskazują, że pracę tę ksiądz Martínez wykonywał również w latach późniejszych 1933 – 1934. Świadczy o tym Memoriał, który odzwierciedla sytuację nauczania języka hiszpańskiego za granicą. Widzimy, że wśród krajów, gdzie takie nauczanie miało miejsce i do których delegowano nauczycieli narodowości hiszpańskiej, figuruje nie tylko Polska, lecz także Anglia, Niemcy, Francja, Stany Zjednoczone, Japonia i Włochy. Jak podaje *Memoriał*, delegowani nauczyciele i lektorzy zostali bardzo dobrze przygotowani do swojej pracy za granicą w Centrum Studiów Historycznych. Po prawej stronie *Memoriału*, w jego dolnej części figuruje znane już nam nazwisko pierwszego wykładowcy języka hiszpańskiego na UW.

JUNTA PARA AMPLIACIÓN DE ESTUDIOS
E INVESTIGACIONES CIENTÍFICAS

MEMORIA

CORRESPONDIENTE

A LOS CURSOS 1933 Y 1934

MADRID
1935

E) ENSEÑANZA DEL ESPAÑOL EN EL EXTRANJERO

La Junta continúa prestando su ayuda a la organización de cátedras de español en el extranjero mediante el envío de profesores relacionados con el Centro de Estudios Históricos o que han recibido en él preparación adecuada. En el período comprendido en esta Memoria ha habido los profesores y lectores que se mencionan a continuación:

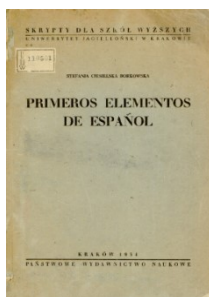
- Don Pedro Pensol*, Universidad de Leeds (Inglaterra).
- Don Cesáreo Fernández*, Universidad de Berlín (Alemania).
- Don Ricardo Gómez Ortega*, Universidad de Jena (Alemania).
- Don Aurelio Viñas*, Universidad de París (Francia).
- Don Joaquín Casalduero*, Smith College, Northampton, Mass. (Estados Unidos de Norteamérica).
- Don José Muñoz*, Universidad de Tokio (Japón).
- Don Luis González*, Universidad de Nápoles (Italia).
- Don Enrique Moreno*, Universidad de Oxford (Inglaterra).
- Don Antonio R. Pastor*, Universidad de Londres (Inglaterra).
- Doña Elisa Llorente*, Universidad de Hamburgo (Alemania).
- Don Amadeo Pons y Martínez*, Universidad de Varsovia (Polonia).
- Don Fernando Puig Gil*, Universidad de Génova (Italia).
- Don Ginés Ganga*, Universidad de Praga (Checoslovaquia).
- Don Federico de Onís*, Universidad de Columbia, Nueva York (Estados Unidos de Norteamérica).

Niestety, nie mogę się tu posłużyć żadnymi udokumentowanymi danymi dotyczącymi jego pracy dydaktycznej, ani wykorzystywanymi w niej materiałami językowymi. Niemniej jednak, warto zauważyć, że szkoły Pijarów znane były z tego, że niezależnie od kraju, w którym funkcjonowały, korzystały z bardzo dobrze opracowanych programów nauczania. A zatem, przypuszczam, że to właśnie dlatego nasz duchowny Amadeo Pons y Martínez został delegowany do nauczania języka hiszpańskiego w Polsce. A ponieważ w I połowie XX wieku metoda **bezpośrednia** była stosowana obligatoryjnie, należy przypuszczać, że również Amadeo Pons y Martínez reprezentował podejście **bezpośrednie** w swojej glottodydaktycznej działalności.

Również lata 1935 - 1950 nie pozostawiły na UW żadnych materiałów uczelnianych do nauki języka hiszpańskiego, chociaż takie materiały były publikowane w innych miastach. Nie należy się temu dziwić, jako że właśnie lata 1939 – 1945 to okres okupacji niemieckiej, w czasie której nasz Uniwersytet był kilkakrotnie zamykany i wtedy nauczanie było tajne. W latach powojennych lektorat języka hiszpańskiego na UW prowadzi Krystyna Niklewiczówna, pochodząca z hiszpańskiej rodziny.

W okresie późniejszym nauczanie języka hiszpańskiego było przeważnie oparte na materiałach-skryptach uczelnianych, wydawanych głównie przez PWN, które były wykorzystywane do nauki języka hiszpańskiego nie tylko na Uniwersytecie Warszawskim, lecz również Jagiellońskim, a później także Łódzkim.

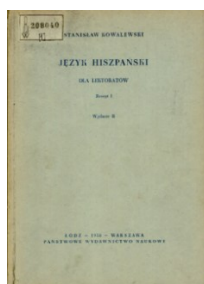
Przykładem takiego skryptu jest antologia Stefanii Ciesielskiej Borkowskiej *Primeros elementos de español*, która doczekała się wielu wydań, jako że była corocznie wznawiana w przeciągu 10 lat (1952-1962). Podobno na tej książce „wychowało się” wielu późniejszych, obecnie już emerytowanych profesorów, związanych z polską iberystyką.

Lata 1952-1962

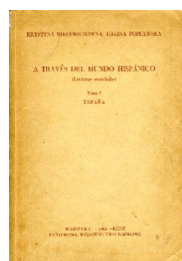
Innym przykładem takiego skryptu jest publikacja Stanisława Kowalewskiego *Język hiszpański dla lektoratów*, wydana również przez PWN (Warszawa – Łódź) w końcu lat 50. ubiegłego stulecia i opracowana zgodnie z założeniami tradycyjnej metody gramatyczno-tłumaczeniowej. Większość prezentowanych tu tekstów językowych odzwierciedla

rzeczywistość polską. Niekiedy pojawiają się informacje dotyczące realiów południowo-amerykańskich. Ciągłość nauki wg tego skryptu gwarantowały ukazujące się cyklicznie Zeszyty. Na okładce skryptu, którą tu widzimy, figuruje Zeszyt 1.

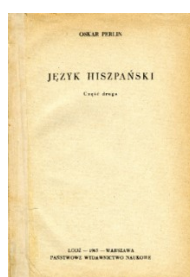
wyd. 1958

Należałoby też w tym miejscu wymienić antologię autorstwa wspomnianej wcześniej Krystyny Niklewiczówny i Haliny Popławskiej *A través del mundo hispánico*, tomo I (España) z roku 1966. Była to pozycja uzupełniająca nauczanie języka, kultury i literatury hiszpańskiej.

wyd. 1966

Lata 60, 70, 80. i późniejsze XX wieku to lata podręczników znanego autora - Oskara Perlina. Jednym z pierwszych jest książka *Język hiszpański*, której kolejne części ukazywały się cyklicznie w odstępach jednego lub dwóch lat: 1964, 1965, 1967. W roku 1971 ukazała się następna książka tego autora *Język hiszpański dla lektoratów*. Wszystkie wymienione tu podręczniki Oskara Perlina zostały opracowane wg **metody pośredniczącej** wylansowanej na początku XX wieku przez Juliusza Ippoldta i charakteryzującej się dychotomicznym podejściem do nauczania języka, mającym na celu zarówno intensywne ćwiczenie mowy ustnej, jak też uczenie gramatyki i wyrabianie sprawności tłumaczenia.

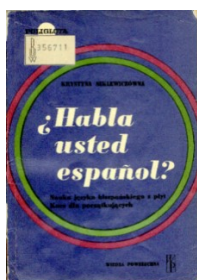
1965

1971

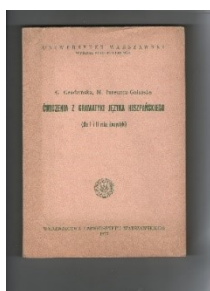
Pragnę podkreślić, że nauczanie języka hiszpańskiego w latach 1963-1972 miało miejsce w 4-letnim Wyższym Studium Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego, które przeszło do historii jako „pierwsza szkoła tłumaczy w Polsce”, popularnie nazywana WSJO. Tam właśnie uczono języka hiszpańskiego z podręczników Oskara Perlina a jednym z lektorów był on sam, cudowny człowiek, z zamiłowania również malarz pięknych obrazów i jak widać, najbardziej znany w owym czasie autor podręczników do nauki tego pięknego języka.

W 1971 roku ukazał się podręcznik Krystyny Niklewiczówniej, *¿Habla usted español?*, przeznaczony do początkowego nauczania z płytami, co w owym czasie uważane było za znaczny postęp. Podręcznik ten, opracowany wg metody **podwójnego przekładu (interlinealnej)**, gdzie hiszpańskiemu tekstowi towarzyszyła jego polska wersja, też był wykorzystywany w owym okresie na zajęciach języka hiszpańskiego.

1971

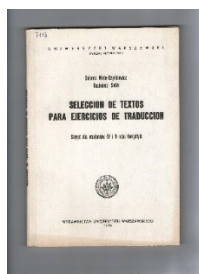
W roku 1972 z inicjatywy prof. Zofii Karczewskiej-Markiewicz, kierownik Sekcji hiszpańskiej w WSJO powstaje Katedra Iberystyki UW, gdzie studia trwają 5 lat. Nauczanie języka hiszpańskiego w KI opiera się na istniejących podręcznikach Perlina, Krystyny Niklewiczówniej oraz skryptach uzupełniających nauczanie gramatyki, przygotowywanych przez prowadzących zajęcia. I tak w 1973 roku powstaje skrypt *Ćwiczenia z gramatyki języka hiszpańskiego*, przeznaczony dla I i II roku iberystyki autorstwa Grażyny Grudzińskiej, późniejszej profesor i dyrektor naszego Instytutu i Małgorzaty Jurewicz-Galińskiej.

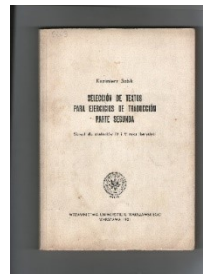
wyd. 1973

Znanym wykładowcą języka hiszpańskiego w Studium Języków Obcych oraz w początkowych latach istnienia Katedry Iberystyki jest również obecny tu profesor Kazimierz

Sabik, dla którego nauczanie języka hiszpańskiego było, poza literaturą i muzyką baroku, bardzo ważną częścią i pasją działalności dydaktycznej. W latach 1978 - 1981 Kazimierz Sabik publikuje antologię tekstów przeznaczonych do ćwiczeń tłumaczeniowych, obejmującą dwie części i zatytułowaną *Selección de textos para ejercicios de traducción*, przeznaczoną dla studentów IV i V roku iberystyki.

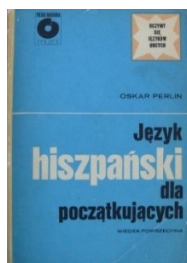

wyd. 1978

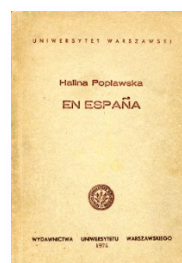

wyd. 1981

W roku 1974 pojawia się na rynku polskim kolejna książka Oskara Perlina *Język hiszpański dla początkujących*, oparta na założeniach wspomnianej wyżej metody pośredniczącej oraz skrypt - antologia tekstów kulturowych i literackich Haliny Popławskiej *En España*, z której w owym czasie sama korzystałam.

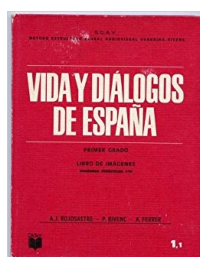

1974

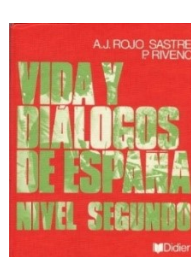

1974

W 1974 roku w ówczesnej Katedrze Iberystyki UW rozpoczyna się nauczanie języka hiszpańskiego **metodą audiowizualną** z wykorzystaniem zestawu podręcznika *Vida y diálogos de España* oraz rzutnika do wyświetlania obrazków z kliszy, zakupionego we Francji. Dobrze pamiętam owe czasy, jako że właśnie wtedy zaczęłam pracować na warszawskiej iberystyce. Była to, moim zdaniem, metoda wspaniała, bo dająca doskonale efekty kształcenia, metoda, która od I roku nauczania wykluczała używanie języka polskiego na zajęciach, metoda, po której większość studentów po I roku mówiło biegle i dosyć poprawnie.

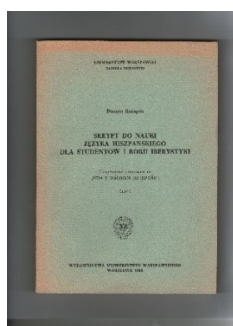

wyd. 1968

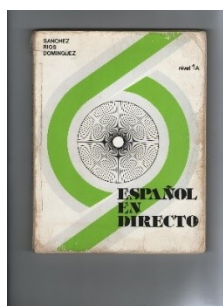
wyd. 1972

Pamiętam, że w czasie zajęć w zaciemnionej sali były wyświetlane na ścianie kolorowe ilustracje dialogów i sytuacji gramatycznych, zsynchronizowane z nagraniami magnetofonowymi. Dzięki temu studenci mogli ćwiczyć prozodyczne walory języka hiszpańskiego: wymowę, intonację i melodię zdania oraz stopniowo nabywać nawyki mowy ustnej. Należy na marginesie dodać, że wykładowcy iberystyki począwszy od roku 1974 korzystali wyłącznie z podręczników opracowanych przez hiszpańskich autorów. Naturalnie, korzystano też ze skryptów uzupełniających to nauczanie, opracowanych przez lektorów prowadzących zajęcia. Ich przykładem jest książka Danuty Kurzycy *Skrypt do nauki języka hiszpańskiego dla studentów I roku iberystyki* stanowiąca „uzupełnienie i ćwiczenia do „VIDA Y DIÁLOGOS DE ESPAÑA”, część I, wydana w 1980 roku.

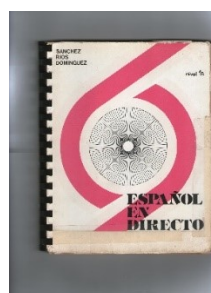

wyd. 1980

Metodę audiowizualną stosowano w Katedrze Iberystyki przez wiele lat aż do momentu, kiedy to materiały kliszowe (*filminas*) zaczęły się drzeć, co doprowadziło ówczesne władze Iberystyki do konieczności zakupu podręcznika *Español en directo*, wydanego w 1982 r. w Madrycie. Pierwsze wydanie tej książki ukazało się w 1974 r.

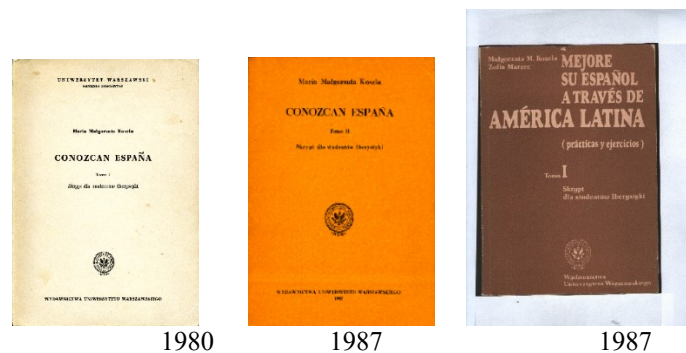

1982

1981

Równoległe z praktyczną nauką języka, studenci roku II musieli, zgodnie z obowiązującym programem o profilu kulturoznawczym, zdobywać na innych zajęciach wiedzę dotyczącą Hiszpanii. Dlatego też konieczne było opracowanie skryptów-antologii o tematyce kulturowej. Ich przykładami są: *Conozcan España*, tomo 1 i *Conozcan España*, tomo 2 autorstwa osoby mówiącej te słowa.

Ale studenci ówczesnej iberystyki poznają na zajęciach nie tylko kulturę Hiszpanii, lecz także kulturowe realia wybranych krajów Ameryki Łacińskiej. W roku 1987 wydawnictwo UW publikuje obszerny, bo obejmujący 372 strony skrypt Małgorzaty Koszli mówiącej te słowa i Zofii Marzec, obecnej dyrektorki iberystyki *Mejore su español a través de América Latina*, tomo I z tekstami i ćwiczeniami językowymi.

Naturalnie, nauka praktycznego języka hiszpańskiego wg *Español en directo* nie była taka „kolorowa” jak poprzednia, ale mimo to, jej stosowanie na Iberystyce UW trwało co najmniej 10 lat. Z drugiej strony, otaczająca rzeczywistość lat 80. również nie była kolorowa. Niektórzy z nas dobrze to pamiętają. Metoda *Español en directo*, jak jej nazwa wskazuje, była metodą **bezpośrednią o podejściu sytuacyjnym**.

Za kolorowymi materiałami dydaktycznymi prawdopodobnie tęsknili nie tylko studenci, lecz również wykładowcy warszawskiej Iberystyki. Wielu z nich mówiło, że czarno-biały podręcznik *Español en directo* „trać myszką”, że jest taki mało efektywny i nie dla wszystkich efektywny, choć tak naprawdę rezultaty nauczania wg jego komunikacyjno-sytuacyjnej metody okazały się być całkiem dobre, zwłaszcza wtedy, kiedy studenci musieli się nauczyć występujących w nim dialogów na pamięć. I wtedy ci, co mieli szczęście wyjechać do Hiszpanii na wakacje, mogli się tam porozumieć bez trudu sięgając do przyswojonych wcześniej pamięciowo na zajęciach poprawnych wzorców zdaniowych.

Ta tęsknota za kolorami w nauczaniu sprawiła, że w latach 90. na zajęciach języka hiszpańskiego pojawił się nowy dwupoziomowy podręcznik, obejmujący łącznie cztery książki, opracowany przez Equipo PRAGMA: *Para empezar A*, *Para empezar B* oraz *Esto funciona A* i *Esto funciona B*. Założeniem prezentowanej w nim metody komunikacyjnej była zasada nierozzerwalności języka i kultury, tzw. „indisociabilidad de la lengua con la cultura”.

1989-1990

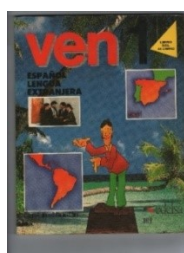

1989-1990

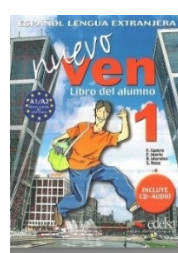

Podręcznik od razu wzbudził powszechne zainteresowanie. Był piękny, miał mnóstwo kolorowych i czarno-białych obrazków, miał kasetowe nagrania, cudowne sytuacje nadające się do pracy w laboratorium oraz ciekawe, często zabawne ćwiczenia, doskonalące i wzbogacające naukę języka. Pamiętam, że wszyscy byli zachwyceni. I nawet niektórzy wykładowcy tego języka, przeglądając jego kolorowe strony twierdzili, że z takim podręcznikiem sami chętnie podjęliby na nowo naukę hiszpańskiego. Ale podręcznikowy rynek hiszpański okazuje się wyjątkowo płodny i zaczyna „wypuszczać” wciąż nowe i coraz bardziej kolorowe podręczniki, przyciągające swym barwnym wyglądem oko. Już *Para empezar* i *Esto funciona* nie wystarcza. Cóż, można byłoby powiedzieć, że „apetyt rośnie w miarę jedzenia”.

I tak zaczyna się moda na następny kolorowy podręcznik *VEN* obejmujący 3 poziomy nauczania. Po pewnym czasie prowadzący zajęcia zaczynają stosować jego nowszą wersję, tj. *Nuevo ven*. Jak widać, lektorzy języka hiszpańskiego nie pozostają w tyle i są nastawieni na ciągłe polepszanie procesu dydaktycznego.

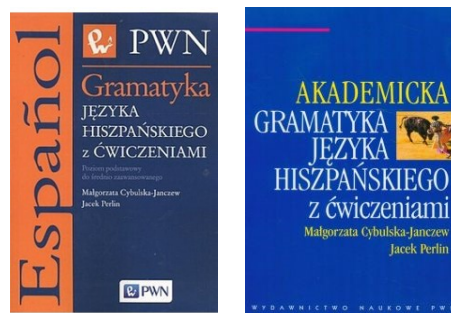
1990

1992

Większość jest zadowolona z tej zmiany.

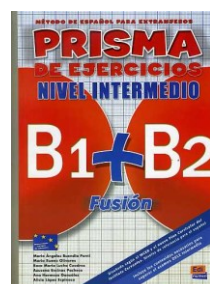
Ale w międzyczasie w 1991 r. wydawnictwo PWN publikuje książkę Małgorzaty Cybulskiej-Janczew i Jacka Perlina *Gramatyka języka hiszpańskiego z ćwiczeniami*. Poziom podstawowy dla średniozaawansowanych, z której lektorzy prowadzący zajęcia korzystają do tej pory. Książka ta również doczekała się wielu wydań. To, które tu widzimy, jest z roku 2017. W roku 2012, zostaje wydana następna pozycja tych samych autorów tj. *Akademicka gramatyka języka hiszpańskiego z ćwiczeniami*, której okładka jest widoczna poniżej.

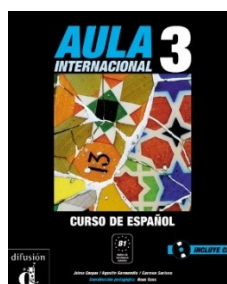
Na rynku hiszpańskim i polskim pojawiają się kolejne kolorowe nowości wydawnicze. Wymienię tylko niektóre z nich jak: *Gente joven*, *Prisma*, *Aula Internacional*, *¡A debate!*

2004

2010

2011

2015

Od kilku już lat wykładowcy języka hiszpańskiego są podzieleni. Jedni przepadają za *PRISMA*, inni, zwłaszcza ci, którzy pracują ze studentami zaawansowanymi, wolą korzystać z podręcznika *¡A debate!* Są też tacy, którym bardziej odpowiada podręcznik *Aula Internacional*, którego najnowsza wersja ma 5 poziomów.

Reasumując, chciałabym podkreślić, że praktyczne nauczanie języka hiszpańskiego w naszym Instytucie polega obecnie na korzystaniu z materiałów zaczerpniętych z wszystkich wymienionych wyżej podręczników. Z tego też względu, zgodnie z informacją uzyskaną od byłej pani kierownik Pracowni Językoznawstwa i Dydaktyki – Małgorzaty Cybulskiej-Janczew, nauczanie praktyczne języka hiszpańskiego realizowane jest na studiach I stopnia warszawskiej iberystyki zgodnie z zasadami metody komunikacyjnej o podejściu integralnym i w oparciu o wielopodręcznikowy system.

Myślę, że dzieje się tak dlatego, że każdy podręcznik, nawet ten bardzo dobry czy najbardziej polecany, może zawierać teksty i ćwiczenia o różnym stopniu „doskonałości”. Nie ulega też wątpliwości, że w tym tak zwanym dobrym podręczniku również występują takie materiały językowe, które z tych, czy innych względów, jesteśmy zmuszeni pominąć, jako że nie zawsze się nadają do ciekawej, żywej i aktywizującej nauki języka.